

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

ДРАГАНА ЛИТРИЧИН ДУНИЋ

Књижевно-критички погледи Петра Цацића

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију 18. 5. 2012. Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду</p> <p>Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>др Горана Раичевић, ванр. проф. за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, ментор, 23. 4. 2010, Филозофски факултет у Новом Саду др Миливој Ненин, ред. проф. за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 17. 3. 2005. Филозофски факултет у Новом Саду др Борјанка Трајковић, 9. 11. 2011. ванр. проф. за ужу научну област Библиотечке науке и историја српске књижевности, Педагошки факултет у Сомбору</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Драгана (Миодраг), Литричин Дунјић</p> <p>2. Датум рођења, општина, република: 22. 4. 1973, Кикинда, Србија</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 23. 2. 2009, Филозофски факултет, Нови Сад, Богдан Поповић у памфлетско-полемичком виђењу својих савременика</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Српска књижевност 20. века</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
<i>Књижевно-критички погледи Петра Цацића</i>
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Теза је осмишљена као монографска студија са 214 стр. текста и која осим Увода (8-12) и Литературе (214) садржи и осам поглавља у којима се кандидаткиња бавила различитим аспектима критичког стваралаштва Петра Цацића: 1. Развојни пут (12-36); 2. Иво Андрић (36-83); 3. Милош Црњански (83-114); 4. Бранко Миљковић (114-128); 5. Из дана у дан (128-156); 6. Ното balcanicus, homo heroicus (156-178); 7. О критици (178-194) и 8. Закључак (194-203).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Наглашавајући да се ради о једном од најзначајнијих књижевних критичара 20. столећа, кандидаткиња Драгана Литричин Дунић у уводу своје докторске тезе *Књижевно-критички погледи Петра Цацића* дефинише поље свог истраживања и износи план излагања истраживане проблематике. У складу са књижевним преокупацијама критичаревим и рад је подељен према чворишним тачкама Цацићевог интересовања и деловања као тумача и критичара: на критичка тумачења дела Иве Андрића, Милоша Црњанског, Бранка Миљковића, на круг тема из тзв. дневне критике, као и на антрополошко-имаголошку критику обједињену у књигама *Homo balcanicus, homo heroicus* (I, II).

У поглављу под насловом Развојни пут, кандидаткиња износи биографију Петра Цацића и даје хронолошки и контекстуални преглед његовог деловања као критичара и тумача српске књижевности. Нашавши се у центру полемике реализам–модернизам, која се 50-их година распламсала на југословенским просторима, као један од оснивача и уредника часописа “Дело”, Цацић се још као млад критичар ставио на страну модернизма и бранилаца уметничких слобода. Већ својом првом студијом о Иви Андрићу 1957. године, која представља и прво значајно синтетичко бављење делом књижевника које ће 1962. бити овећано и Нобеловом наградом, Цацић је показао не само да уме да препозна већ и да тумачи нешто што представља истинску књижевноуметничку вредност. У овом поглављу кандидаткиња се бави и турбулентним догађањима у уметничком и књижевном животу социјалистичке Југославије, чији је и Цацић активан учесник (као критичар и уредник издавачког предузећа Просвете), пишући о полемикама које је водио, о оспоравањима и пријатељствима. Тако, овај приказ времена у којем је радио и стварао Петар Цацић представља нужну и неизбежну причу о историјском и друштвеном контексту који овом критичару, добитнику бројних признања и дописном члану САНУ, није увек ишао на руку. Прича о Петру Цацићу, показатеља теза Драгана Литричин Дунић, јесте у извесном смислу и прича о послератној српској књижевности.

У поглављу под насловом Иво Андрић Драгана Литричин Дунић бави се Цацићевим студијама о Иви Андрићу: *Иво Андрић, есеј* (1957), *О проклетој авлији* (1957), *Храстова греда у каменој капији: митско у Андрићевом делу* (1983) и бројним мањим чланцима. Као аутор који је прве две књиге објавио за Андрићевог живота, постао је у неку руку и званични тумач његовог дела након што је писац *На Дрини ћуприје* добио нобелову награду. Ипак, Драгана Литричин Дунић у овом поглављу слика Цацића не као слепог апологета, већ као критичара од изузетног естетичког и етичког интегритета. Као некоме ко се није устезао да изнесе и негативну оцену на рачун оног дела Андрићевог опуса који је сматрао мање вредним, Цацићу се утолико пре верује када се у тумачењу дела великог писца опредељује за тзв. метод митске или митолошке критике. Драгана Литричин Дунић у овом поглављу износи основне тачке око којих се концентрише Цацићево тумачење: прича и приповедање, деперсонализација уметничког израза, циклично схватање историје, колективни архетипови, страх и страст као анимални аспекти људскости итд. У потпоглављу под насловом Матична ћелија кандидаткиња се посебно бави Цацићевом студијом о *Проклетој авлији*.

Поглавље под насловом Милош Црњански посвећено је Цацићевом бављењу другим великаном српске књижевности 20. века. Драгана Литричин Дунић се подробно бави и полемиком која је обележила појављивање књиге *Простори среће у делу Милоша Црњанског* (1976), и разлозима због којих је, а након напада Ђорђија Вуковића, Цацић изменио наслов другог издања. Упркос овоме, кандидаткиња је указала на неоспорне вредности ове синтетичке студије у којој њен аутор у тумачењу не полази више са истог методолошког становишта коме је прибегао у студијама о Андрићу, што је и поуздан показатељ да за њега природа песничког текста и уметничког сензибилитета одређује метод а не обрнуто (а поређења Андрићевог и Црњансковог Цацић изводи тачно и недвосмислено). И у овом случају Цацићева критика Црњансковог дела – тумачења суматраизма (уз аналогију са Јунговим синхронизитетом са полазиштем у источњачкој филозофији) доказала су се као релевантно и поуздано полазиште свих потоњих студија о великом српском књижевнику.

Бављење Цацићево песником млађе генерације, песником кога је одмах препознао као врхунског и рођеног уметника, Драгана Литричин Дунић представила је у наредном поглављу своје докторске тезе. Цацићева књига *Бранко Миљковић или неукротива реч* (1965), иако настала у сенци једног много више емоционалног односа на линији песник-критичар него што су то биле студије о Андрићу и Црњанском, такође се открила и као озбиљно теоријско, па чак и филозофско тумачење поезије трагично и прерано преминулог песника. Кандидаткиња, заправо, као на суштинску особину Миљковићеве поезије указује на напетост између “ума” и “срца”, филозофског и животног, али се

бави и претечама и темељима: митологијом народне и писане књижевне традиције, Хераклитовом филозофијом, утицајима симболизма и надреализма.

У поглављу о текућој, дневној критици којом се бавио Петар Цацић и текстовима скупљеним у три тома књига насловљених *Из дана у дан*, Драгана Литричин Дунић се бави оном димензијом критичара који не само да тумачи већ и вреднује и то из позиције “дежурног” проценитеља вредности савремене књижевне продукције. Ова позиција која је исто толико тешка колико и незахвална, открива Цацића као критичара високе естетичке осетљивости, али и као читаоца који у писцу не гледа ни идеолога нити као живог човека. У том светлу посматрано, кандидаткиња је показала да се Цацић не устеже да критикује ни највећа имена послератне српске књижевности: већ поменутог Андрића и Оскара Давича нпр., али и да *Лелејску гору* Михајла Лалића прогласи великим делом. У том светлу објашњив је и Цацићев став према Јовану Скерлићу. У овом поглављу Драгана Литричин Дунић се најподробније бави Цацићевим експлицитним критичким ставовима који би се могли сажето изразити у тези да критика не одређује циљеве књижевности, већ да развој књижевности у датом времену одређује циљеве критике.

Можда је кандидаткиња више у праву када студију Петра Цацића *Homo balcanicus, homo heroicus* (1987, 1994) назива најинтересантнијом, а мање када је сагледава као “најпознатију” критичареву књигу. Јасно је, у сваком случају, да би тежишну вредност коју придаје управо овом делу, Драгана Литричин Дунић у исто време желела да пренесе и на раван супериорне њене рецепције, што, бојимо се, ипак није случај. Ипак, верујемо да ће баш ова теза, заједно са аналитичким поглављем посвећеним Цацићевим антрополошким студијама о међуусловљеностима српских етничких спецификаума, историјски одређених, и књижевних феномена, подстаћи талас једног другачијег и објективнијег интересовања за књижевно-критичко дело Петра Цацића. Дело, које је, сасвим сигурно самерљиво са вредностима књижевне продукције времена у којем је живео.

У поглављима О критици и Закључак кандидаткиња Драгана Литричин Дунић сумира резултате свог истраживања, изводећи основне критичке постулате од којих је Петар Цацић, као тумач књижевности и критичар, полазио.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

<p>VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА</p> <p>Анализирајући детаљно и прегледно све што је Петар Цацић као критичар написао, процењујући при том његов допринос нашој критици, Драгана Литричин Дунић је с правом највише пажње посветила монографским студијама о Андрићу, Црњанском и Миљковићу, као и есејима којима се Цацић открива као пионир имаголошких истраживања у нас. Ерудита, познавалац врхунских теоријских дела из области науке о књижевности и књижевне критике, Цацић се ипак није подавао помодним трендовима, нити је у својим тумачењима силом учитавао значења која у делу не постоје. Пре свега поштујући аутентичан сензибилитет аутора и дела, он је бирао метод који ће бити најбоље полазиште и који ће дати најбоље резултате. Отуда и тај методолошки плурализам у Цацићевој критици који се и након временске дистанце од неколико деценија потврђује као плоносан. Митолошко и архетипско код Андрића, чежња за срећом код Црњанског (потпуно неоправдано оспоравана од Ђорђија Вуковића), никада касније недомашени упливи у вулкански понор Миљковићевог дела, све то нам и данас говори да смо у Петру Цацићу имали једног од најистакнутијих критичара друге половине 20. века. Критичара који књижевност није сводио на филозофију, иако је умео да препозна идеје које су је инспирисале, критичара који је умео да уочи матичне ћелије књижевног дела и да осветли начин на који се у уметности прожимају индивидуално и колективно, појединачно и опште, идеја и живот. У овој тези показано је да је Петар Цацић подједнако био мајстор у оцени појединачног дела као и у стварању синтеза, иако је ова друга особина можда много ређа међу нашим критичарима и тумачима. Такође, Драгана Литричин Дунић показала је и како је Цацић пливао у једном времену обилних идеолошких и друштвених тензија које су посебно прожимале другу половину 20. века, и у којом је било изузетно тешко афирмисати се као независан и бескомпромисан дух. Осветлила је и етички профил нападнутог аутора, који је умео да прими ударац и да га доживи као подстицај за унапређење властитог дела. Самокритичност Цацић је показао и у антрополошко-имаголошким анализама своје нације и њене прошлости, али увек са мером, као трагање за правом истином, а не као за доказом властитих предрасуда. Широко образовање и обавештеност критичарева о филозофији, психологији, антропологији, само су допринели тумачењима великана српске књижевности која остају једини темеље њиховог вредновања. Отуда је и снага Цацићева да избегне идеолошку матрицу тек сада, у овој студији, толико видљива и вредна. Теза Драгане Литричин Дунић представља заокужен и релевантан увид у дело критичара чије се књиге и текстови и данас налазе на списку обавезне литературе студената књижевности.</p>
<p>VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА</p> <p>НАПОМЕНА: Теза је написана јасно и прегледно. Поглавља су поређана по логичном реду, уравнотежено су организована и систематизована. Нема одступања у стилској и језичкој равни. Тумачења су образложена, нема претераног цитирања, али су сви релевантни подаци из неопходне литературе наведени. У сваком погледу дисертација је узорно написана.</p>
<p>IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p> <p>НАПОМЕНА: Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање.</p>
<p>1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме: Да, у потпуности</p>
<p>2. Да ли дисертација садржи све битне елементе: Да</p>
<p>3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци:</p> <p>Први пут појављује се једна синтетична, систематична монографска студија о критичарском раду Петра Цацића која је у сваком случају релефантан подседник на дело једног од најзначајнијих критичара 20. века, а у којој се показује да се мерило вредности критичког дискурса утемељује у одговорности тумачења: пред историјом, пред колективом, пред читаоцем и пред самим собом.</p>
<p>4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања: Дисертација нема значајнијих недостатака</p>

X ПРЕДЛОГ:
На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:
- да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

проф. др Горана Раичевић, ментор

проф. др Миливој Ненин

проф. др Борјанка Трајковић